

**Mniejszości
narodowe i etniczne
w Polsce**

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

w świetle
Narodowego Spisu Powszechnego
Ludności z 2011 roku

redakcja naukowa
Sławomir Łodziński
Katarzyna Warmińska
Grzegorz Gudaszewski

Recenzent: dr hab. Maria Szmeja, prof. AGH

Redakcja i korekta: Magdalena Pluta

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Copyright © 2015 Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

ISBN 978-83-7383-735-5

Publikacja została sfinansowana ze środków Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego – BST 2014 pt. „Problemy metodologiczne stosowania «pytań etnicznych» w polskich spisach powszechnych ludności (1921–2011). Historia, problemy i skutki społeczne” oraz BST 2015 pt. „Problemy metodologiczne związane z pytaniem o narodowość («pytaniami etnicznymi») w spisach powszechnych ludności (spisy powszechne ludności w Europie w rundzie lat 2009–2011”)

Wydawnictwo Naukowe Scholar sp. z o.o.
ul. Wiślana 8, 00-317 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21; 22 692 41 18; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)
Druk i oprawa: Totem, Inowrocław

Spis treści

Sławomir Łodziński, Katarzyna Warmińska, Grzegorz Gudaszewski

Wprowadzenie. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce w świetle Narodowego Spisu Powszechnego Ludności 2011	9
Spis powszechny ludności w 2011 roku a wiedza o strukturze etnicznej społeczeństwa polskiego	10
Układ i zawartość książki	13
Bibliografia	17

Sławomir Łodziński

„Refleksyjna” władza liczb. Wybrane problemy tworzenia i społecznego odbioru „pytań etnicznych” w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności w Polsce w 2011 roku	19
Problemy metodologiczne związane z „pytaniami etnicznymi” w spisach powszechnych ludności	21
Problemy metodologiczne stosowania „pytań etnicznych” w polskich spisach powszechnych ludności (1921–2002)	23
Społeczny proces uzgadniania „pytań etnicznych” w NSP 2011 (lata 2008–2010)	25
Metody i techniki zbierania danych „etnicznych” w NSP 2011	30
Społeczny odbiór pytań etnicznych w NSP 2011	33
Podsumowanie	35
Bibliografia	35

Katarzyna Warmińska

Etniczność – między wyborem a przymusem. O zarządzaniu tożsamością kolektywną w kontekście spisu powszechnego ludności w 2011 roku w Polsce	39
Tożsamość „spolityzowana”	39
Etniczność „usieciowiona”	42
Analiza stron internetowych	44
Podsumowanie	53
Bibliografia	54

Grzegorz Gudaszewski

Identyfikacje etniczne w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2011 roku	56
Metodologiczne założenia spisu	57
Badanie narodowości w NSP 2011	59
Struktura identyfikacji narodowo-etnicznych	64
Zmiany w zakresie identyfikacji narodowościowych w latach 2002–2011	73
Rozmieszczenie terytorialne identyfikacji narodowo-etnicznych	78

Identyfikacje narodowo-etniczne według charakteru miejscowości	86
Identyfikacje narodowo-etniczne według płci	90
Identyfikacje narodowo-etniczne według wieku	92
Identyfikacje narodowo-etniczne według obywatelstwa	99
Identyfikacje narodowo-etniczne według kraju urodzenia	101
Narodowość a wyznanie	106
Podsumowanie	118
Bibliografia	119

Grzegorz Babiński

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, w zakresie mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego. Co mierzy, a czego zmierzyć nie może?	121
Bibliografia	125

Elżbieta Gołata

Metodologia Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 roku w zakresie pytań etnicznych	126
NSP a realizacja ustawowych uprawnień mniejszości narodowych	127
Pytania o przynależność narodową i etniczną oraz język regionalny w spisie 2011 roku	131
Zalecenia międzynarodowe w zakresie ujmowania pytań etnicznych	133
Ujęcie pytań etnicznych w NSP 2011	136
Metodologia NSP 2011	139
Metody przeprowadzania spisów ludności	139
Zalecenia ONZ dotyczące podstawowych charakterystyk spisów ludności	141
Idea spisów wykorzystujących dane rejestrów administracyjnych	142
Podejście tradycyjne i oparte na rejestrach a możliwości szacunku informacji dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych	143
Kategorie ludności spisowej	144
Badanie reprezentacyjne w NSP 2011	146
Statystyka małych obszarów	153
Kalibracja	154
Podsumowanie	155
Bibliografia	156

Kazimierz Szczygielski

Opinia w sprawie metodologii badań spisowych w aspekcie etnicznym	160
Założenia	160
Potrzeba badań etnicznych	160
Źródła danych etnicznych	168
Poziom przestrzennej szczegółowości badań	173
Zakres	184
Wnioski i rekomendacje	185
Bibliografia	185

Paweł Popieliński

Mniejszość niemiecka w świetle Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku w Polsce	187
Liczebność mniejszości niemieckiej w Polsce w drugiej połowie XX wieku	187
Mniejszość niemiecka w powszechnym spisie ludności w 2002 roku	189
Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku – kwestie metodologiczne	192
Znaczenie NSP 2011 dla mniejszości niemieckiej	196
Kwestia „zakamuflowanej opcji niemieckiej” podczas przeprowadzania spisu powszechnego	198
Wyniki NSP 2011. Deklaracje narodowo-etniczne – niemieckie i śląskie identyfikacje tożsamościowe	203
Język używany w kontaktach domowych oraz język ojczysty	204
Spadek liczebności mniejszości niemieckiej a identyfikacje śląskie	206
Ruchy społeczne na rzecz śląskości a mniejszość niemiecka	209
Podsumowanie	211
Bibliografia	212

Piotr Wróblewski

Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku a legitymizacja uniwersum symbolicznego narodowości śląskiej	215
Magia wielkich liczb	216
Śląskie organizacje i grupy zadaniowe	220
Hierarchia poziomów istotności	222
Organizacja	222
Język	224
Flaga	225
Uporządkowanie wydarzeń z przeszłości	228
Tragedia Górnośląska	230
Podsumowanie	235
Bibliografia	236

Cezary Obracht-Prondzyński

Co ze spisu dla badacza wynika? Przypadek Kaszubów	238
Powszechny spis ludności z 2011 roku a spis z 2002 roku z perspektywy społeczności kaszubskiej	239
Pytania „etniczne” w powszechnym spisie ludności z 2011 roku	241
Kaszubi a wyniki spisu powszechnego ludności z 2002 roku	243
Kaszubi a wyniki spisu powszechnego ludności z 2011 roku	250
Kaszubi w świetle wyników spisu powszechnego ludności z 2011 roku na poziomie lokalnym	256
Podsumowanie	259
Bibliografia	260

Ewa Michna

Rola spisów powszechnych w polityce tożsamości i walce o uznanie. Przypadek Łemków w Polsce oraz Rusinów Karpaccich na Preszowszczyźnie i Zakarpaciu (na Słowacji i Ukrainie)	262
Przygotowania do spisu na Słowacji, Ukrainie i w Polsce – Światowy Kongres Rusinów	264
Społeczność rusińska a spis powszechny ludności na Słowacji w 2011 roku	265
Przygotowania do spisu	265
Wyniki spisu z 2011 roku na Słowacji	269
Społeczność łemkowska w Polsce a spis powszechny ludności w 2011 roku	271
Społeczność rusińska na Ukrainie a przygotowania do spisu powszechnego ludności	275
Podsumowanie	280
Bibliografia	281

Mariola Abkowicz

Ilu jest Karaimów? Karaimi wobec Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku w Polsce i na Litwie	284
Karaimi w rejestrach i spisach powszechnych ludności	284
Karaimi w badaniach statystycznych oraz w spisie powszechnym ludności z 2002 roku w Polsce	285
Karaimi w spisie powszechnym ludności z 2011 roku w Polsce i na Litwie	286
Podsumowanie	292
Bibliografia	292

Maria Szmeja

Czego nas uczą spisy powszechne ludności?	293
Historia	293
Współczesne spisy ludności	298
Bibliografia	301
Noty o autorach	303
Indeks nazwisk	307